

УДК 657

Гринюк І.М.,

Орлова В.К., к.е.н., професор

Івано–Франківський національний технічний університет
нафти і газу

ПРОБЛЕМИ ОБЛІКУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ

В статті обґрунтовано важливість розрахунків з дебіторами для підприємства, наведено основні проблеми обліку дебіторської заборгованості за даних економічних умов, надано рекомендації щодо їх усунення.

Ключові слова: дебіторська заборгованість, дебітори, контрагенти, розрахунки, банкрутство.

Gryniuk I., Orlova V.

ISSUES RELATED RECEIVABLES

In the article the importance of accounts receivable for the company, are major problems keeping receivables under these economic conditions, and recommendations for their elimination.

Keywords: accounts receivable, debtors, counterparties, payments, bankruptcy.

Гринюк І.Н., Орлова В.К.

ПРОБЛЕМЫ УЧЕТА ДЕБИТОРСКОЙ ЗАДОЛЖЕННОСТИ

В статье обоснована важность расчетов с дебиторами на предприятии, приведены основные проблемы учета дебиторской задолженности при данных экономических условиях, даны рекомендации по их устранению.

Ключевые слова: дебиторская задолженность, дебиторы, контрагенты, расчеты, банкротство.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Проблема обліку дебіторської заборгованості є досить актуальною. Вона пов'язана з ступенем платоспроможності підприємств. Невиконання ними своїх фінансових зобов'язань призводить до зменшення такого активу, як гроші у їхніх постачальників, через що їхня платоспроможність теж знижується. Досить велика кількість підприємств не можуть функціонувати в нормальних умовах, через відсутність достатньої кількості коштів у обігу. У таких умовах

Гринюк І.М., Орлова В.К.

підприємствам потрібно приділяти досить велику увагу контролю розрахунків з дебіторами.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Проблеми розвитку теорії і практики бухгалтерського обліку та аналізу дебіторської заборгованості досліджено в працях багатьох економістів. Значний внесок у вирішення цих проблем зробили вітчизняні дослідники: В.К. Орлова, Ф.Ф. Бутинець, С.Ф. Голов, Г.В. Савицька, А.П. Шаповалова, М. Г. Чумаченка та ін.

Цілі статті. Проаналізувати основні проблеми обліку розрахунків з дебіторами.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Одним із найважливіших показників які характеризують фінансовий стан підприємства є розрахунки з його дебіторами. Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку № 10 "Дебіторська заборгованість", визначаються методологічні основи формування бухгалтерського обліку і розкриття у фінансовій звітності підприємствами, установами, організаціями та іншими юридичними особами незалежно від форм власності (крім бюджетних організацій) інформації про дебіторську заборгованість.

Головною метою функціонування будь-якого підприємства є одержання прибутку. Проте одержання прибутку є неможливим за відсутності дебіторів. В основному дебітори – це покупці продукції підприємства, які внаслідок певних обставин не змогли погасити свою заборгованість перед іншим підприємством. Причин цього може бути безліч, проте найголовніша з них – велика частка заборгованості інших підприємств перед цим підприємство. Тобто, без наявності дебіторів діяльність будь-якого підприємства була б безглуздою.

За даних економічних умов досить велика кількість підприємств змушені оголошувати про банкрутство. Вони не спроможні погасити свою заборгованість ні перед іншими підприємствами, ні перед персоналом, ні перед бюджетом.

Кожного дня порушується хоч одна справа про банкрутство. Економічна ситуація на даний час дуже складна. Попри усі запевнення уряду економічний стан у державі не покращується. Банкрутство одних підприємств тягне за собою банкрутство інших. Неплатоспроможність великих підприємств-монополістів ускладнює виробництво на малих підприємствах, для яких вони являються

основними постачальниками. В свою чергу, банкрутство малих підприємств призводить до зниження платоспроможності великих підприємств.

Банкрутство має два найбільш негативних наслідків:

- відсутність надходжень до бюджету;
- невивплата персоналу заробітної плати.

Проаналізуємо дані по Івано-Франківській області. Як свідчить інтернет-ресурс <http://briz.if.ua/>: «Загальна сума заборгованості із виплати заробітної плати в цілому по економіці Івано-Франківської області (включаючи підприємства-банкрути та економічно неактивні підприємства) на 1 серпня 2013 р. склала 10, 3 млн.грн., що становить 103, 3% по відношенню до 1 липня п.р. У структурі загальної суми боргу 62% припадає на економічно активні підприємства, 34, 1% – на підприємства, щодо яких реалізуються процедури відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом, решта – на економічно неактивні підприємства.»

Основною причиною такої ситуації, на мою думку, є неефективний контроль з боку держави за підприємствами, які декларують збитки. Стаття 150.3 ПКУ говорить: «У разі, якщо від'ємне значення як результат розрахунку об'єкта оподаткування декларується платником податку протягом чотирьох послідовних податкових періодів, орган державної податкової служби має право провести позапланову перевірку правильності визначення об'єкта оподаткування. В інших випадках наявність такого від'ємного значення не є достатньою підставою для проведення такої позапланової перевірки».

Проте поза увагою залишаються показники за попередні періоди. Коли протягом чотирьох послідовних податкових періодів підприємство показує збитки, це свідчить про його цілковиту неплатоспроможність. Можна припустити, що протягом кількох попередніх податкових періодів підприємство декларувало не більше трьох разів від'ємне значення прибутку, а задекларовані додатні значення за попередні періоди були мінімальними. На мою думку, на законодавчому рівні потрібно зобов'язати орган державної податкової служби реагувати швидше, наприклад, при зниженні показника прибутку до якоїсь певної межі. Стосовно підприємства, яке ще платоспроможне легше застосувати процедуру санації, ніж стосовно підприємства, проти якого уже порушено справу про банкрутство. Проте існує штучне заниження прибутку з метою несплати податку до

бюджету. Попереднє припущення є яскравим прикладом такої махінації. Як би податкові органи перевіряли підприємства після подання двох декларацій з від'ємним прибутком або підозріле чергування додатних і від'ємних значень, кількість махінацій була б набагато меншою.

Існує також проблема із визнанням безнадійної заборгованості і строками позивної давності по дебіторській заборгованості. Наприклад, підприємству може бути відвантажена продукція, а через тиждень підприємство може оголосити себе банкрутом. Строк сплати у договорі 1 рік. Ст. 253 ЦКУ говорить «Перебіг строку починається з наступного дня після відповідної календарної дати або настання події, з якою пов'язано його початок». Проте поки настануть строки позивної давності, всі активи можуть бути розпродані і ми залишимося без компенсації. Цю суму ми включимо до витрат згідно з абз. «г» підп. 138.10.6 п. 138.10 ст. 138 ПКУ. Проте отримання активів було б більш доречним. Було б не зайвим прописати у законі право підприємства звертатись до суду одразу ж після оприлюднення інформації про банкрутство його дебітора, навіть якщо не минув строк оплати зазначений у договорі.

Норми податкового законодавства щодо визнання доходів і витрат не відповідають принципам бухгалтерського обліку. Сплата ПДВ відбувається за принципом «першої події» незалежно від того, чи були надходження грошових коштів від дебіторів на поточний рахунок чи у касу підприємства. Дотримання таких вимог, при відсутності надходження коштів від дебіторів призводить до зменшення коштів підприємства. При визнанні підприємства банкрутом, ПДВ сплачене з суми його заборгованості коригуванню не підлягає. Це призводить до завищення суми сплаченого ПДВ, що теж призводить до зменшення коштів підприємства.

Хоча деякі підприємства мають право визнавати ПДВ при одержанні коштів. Згідно із ст. 187.1 абзац 4: «За операціями з виконання підрядних будівельних робіт суб'єкти підприємницької діяльності можуть застосовувати касовий метод податкового обліку відповідно до підпункту 14.1.266 пункту 14.1 статті 14 цього Кодексу.» Касовий метод – метод податкового обліку, за яким дата виникнення податкових зобов'язань визначається як дата зарахування коштів на банківський рахунок (у касу) платника податку або дата отримання інших видів компенсацій вартості поставлених ним товарів, а дата виникнення права на податковий кредит визначається як дата

списання коштів з банківського рахунку платника податку або дата надання інших видів компенсацій вартості поставлених йому товарів.

Такий метод визнання податкових зобов'язань є більш доцільним з точки зору підприємства.

Законодавчі і нормативно-правові акти щодо обліку дебіторської заборгованості мають низку неузгодженостей і суперечностей, які не дозволяють підприємству вчасно забезпечити відшкодування дебіторської заборгованості.

Планом рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій для обліку дебіторської заборгованості за товари, роботи і послуги передбачено рахунок 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками», який має 3 субрахунки. Проте серед них не передбачено жодного для обліку розрахунків з замовниками. Як свідчить практика, у разі одержання спецзамовлення від контрагента існує більша впевненість у одержанні коштів, ніж при звичайному продажі виготовленої продукції.

Висновки. У статті наведено факти негативного впливу дебіторської заборгованості на збереження власного капіталу підприємства. Постійне зростання дебіторської заборгованості у складі оборотних активів підприємств зумовлює зменшення їх платоспроможності, що призводить до банкрутства. З метою вирішення цих проблем запропоновано уточнити певні норми законодавства, зокрема Податкового і Цивільного кодексів. Наведено рекомендації щодо внесення змін до Плану рахунків, з метою полегшення обліку розрахунків із дебіторами та вдосконаленню системи відновлення платоспроможності підприємства. Подано рекомендацію по класифікації дебіторської заборгованості з метою удосконалення управління дебіторською заборгованістю.

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість», затверджене наказом МФУ від 08.10.99 р. №237 зі змінами та доповненнями.
  2. Податковий кодекс України від 02.12.10 № 2755-V 90 (ПКУ)
  3. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV (ЦКУ)
  4. Кияшко Ольга Михайлівна. Облік та аналіз дебіторської заборгованості в системі управління підприємством: автореф. дис... канд. екон. наук: 08.00.09. / Кияшко Ольга Михайлівна; Київ. нац. торг.-екон. ун-т. — К., 2011. — 21 с.— http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?
5. <http://briz.if.ua/>